

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ

1. หลักสูตรและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตร
  - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
  - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
  - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
  - 1.4 หลักการพัฒนาหลักสูตร
  - 1.5 การนำหลักสูตรไปใช้
2. การบริหารหลักสูตร
3. สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
4. หลักสูตรสถานศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. หลักสูตรและความสำคัญของหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

โดยรากศัพท์ คำว่า “หลักสูตร” มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า

“Curriculum” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “Currere” มีความหมายว่า “The course to run” หมายถึงเส้นทางที่จะต้องวิ่งไปหรือเส้นทางที่จะต้องแข่งขัน หรือ “ลู่วิ่ง” (Track) (สุจิตรา จงอยู่สุข. 2542 : 13) ในทางการศึกษาให้คำนำว่า “หลักสูตร” มาใช้ในความหมายที่หลากหลาย ทำให้คำนิยามของหลักสูตร มีความหมาย แตกต่างออกไป บางความหมายมีลักษณะครอบคลุมและกว้างขวาง บางความหมายมีลักษณะขอบเขตที่แคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของการจัดการศึกษา โอกาส เจตนา ประสบการณ์และความสามารถของ ผู้ใช้แต่ละระดับตัวอย่างของ คำนิยามของนักวิชาการดังต่อไปนี้

ชำระ บัณฑิต (2542 : 7) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และประมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรม การศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 25) สรุปว่า หลักสูตรมีความหมาย 3 ประการดังนี้

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนตามที่มุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า(Input) ได้แก่ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่กระบวนการ (Process) ได้แก่การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ผลผลิต (Output) ได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรเป็นแผนการเรียนการสอน ที่มุ่งอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตาม หมายที่ต้องการ

โบเชมพ์ (Beauchamp. 1975 ; อ้างถึงใน สุรชาติพิทย์ งามนิล. 2535 : 11) ให้คำนิยาม หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน

ดุษฎี พงษ์ศาสตร์ (2535 : 41 – 42) ให้ความหมายของหลักสูตร คือ แผนการเรียน การสอนอันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่ความหมายของแผนการศึกษาชาติ

ภิญโญ สาร (2516 : 326) กล่าวว่าไว้ว่าหลักสูตร คือบรรดาประสบการณ์หรือความ พยายามทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไป ในทิศทาง ที่โรงเรียนปรารถนา

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 3) ให้ความหมายของหลักสูตรว่าหลักสูตรคือโครงการให้ การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมาย ทางการศึกษาที่กำหนดไว้

สวัสดิ์ ใจกล (2538 : 11) กล่าวว่าหลักสูตรคือข้อกำหนดซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของ การศึกษาเนื้อหาสาระและเกณฑ์การใช้หลักสูตรซึ่งจัดให้นักเรียนมีความรู้ เพื่อให้มีความรู้ เจตคติทักษะและ พฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สังัด อุทรานันท์ (2529 : 13) ได้ให้ความหมายว่าถึงแม้จะมีคำนิยามของหลักสูตรที่ แตกต่างกันแต่นักปราชญ์ทางหลักสูตรก็ได้รับคำนิยามของหลักสูตรซึ่งกล่าวออกมาลักษณะใด ลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา สาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่ายหรือเป็นขั้นเป็นตอนดีแล้ว

2. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อมุ่งจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. หลักสูตรเป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นสำหรับให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. หลักสูตรประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำได้ดีรับรู้ และได้สนองต่อการแนะแนวทางโรงเรียน

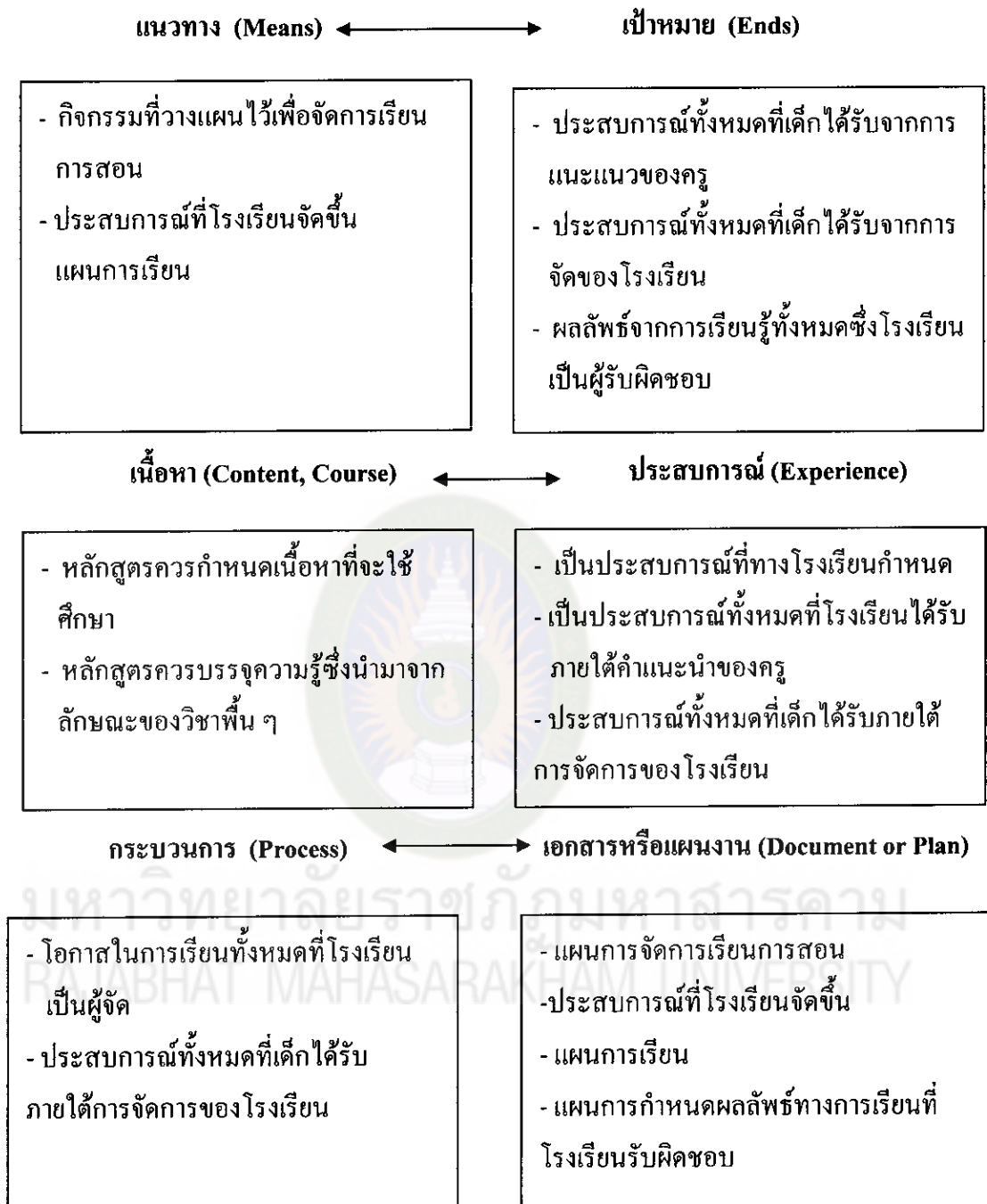
กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึงเอกสารที่กำหนดโครงการศึกษาของผู้สอน โดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาเนื้อหาของความรู้และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียนกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทักษะ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม กิจกรรม สิ่งแวดล้อมเมื่อประมวลเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก

พนัส หันนาดิษฐ์ (2542 : 24) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง ประสบการณ์ ทั้งมวลที่นักเรียนจะได้รับภายใต้การนำของครูหรือโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังที่จะทำให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียนกล่าวคือ ด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม

เฮนเซน (Hensen.1995 : 8 ; อ้างถึงใน รุจิรุ ภูสาระ. 2545 : 4) ได้นำคำนิยามของ หลักสูตรมาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนดังแผนภูมิ

สรุป หลักสูตรหมายถึง แผนการจัดองค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและจิตวิญญาณในทางที่เจริญขึ้นตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

แผนภูมิที่ 1 การจำแนกนิยามของหลักสูตร

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน การกำหนดหลักสูตรต้องสอดคล้องกับแนวนโยบายของการศึกษาของรัฐ กรมวิชาการ (2522 : 4-5) ให้ความสำคัญของหลักสูตร

ไว้ว่าเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางหรือแผนการเรียนการสอนหรือรูปแบบของการเรียนการสอนให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้

อภิธรรมย์ ฉ นกร และคนอื่นๆ (2521 : 72) กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตร คือ เป็นแนวทางกำหนดการปฏิบัติของครู หลักสูตรกำหนดประสบการณ์ที่เด็กและสังคมควรจะได้รับการบ่มเพาะ หลักสูตรเปรียบเทียบเสมือนหัวใจของการศึกษาเพราะจะรวมประสบการณ์ทั้งหมดของเด็ก ซึ่งอยู่ในโรงเรียนหลักสูตรเป็นเครื่องส่งเสริมการดำรงชีวิตของเด็กซึ่งอยู่ในโรงเรียน หลักสูตรเป็นเครื่องส่งเสริมการดำรงชีวิตของเด็กให้มีความสุข และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 2) กล่าวว่าหากจะเปรียบเทียบความมุ่งหมายทางการศึกษาเป็นผลที่มุ่งหวังแล้ว หลักสูตรก็เปรียบได้กับวิธีที่จะนำความมุ่งหมายดังกล่าวไปสู่ผลสำเร็จ นอกจากนั้น ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2530 : 140) ให้ความสำคัญของหลักสูตรว่าเป็นเครื่องกำหนดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นเครื่องกำหนดการวางแผนของโรงเรียน กำหนดปรัชญาหรือแนวทางของโรงเรียนจึงอาจสรุปได้ว่า

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่บอกแนวทางและเป็นตัวนำเอาความมุ่งหมายของการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน หลักสูตรเป็นตัวกำหนดโครงการเรียนของนักเรียนและเป็นสิ่งที่บอกให้ครูทราบว่าสอนเพียงใด มุ่งให้เกิดพฤติกรรมอะไรแก่นักเรียนบ้าง

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2530 : 140) ให้ความสำคัญของหลักสูตรว่าเป็นเครื่องมือกำหนดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นเครื่องกำหนดการวางแผนของโรงเรียน กำหนดปรัชญาหรือแนวทางของโรงเรียนจึงอาจสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่บอกแนวทางและเป็นตัวนำเอาความมุ่งหมายของการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน หลักสูตรเป็นตัวกำหนดโครงการเรียนของนักเรียนและเป็นสิ่งที่บอกให้ครูทราบว่าสอนเพียงใดมุ่งให้เกิดพฤติกรรมใดแก่นักเรียนบ้าง

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 9) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีสี่ประการคือ ความมุ่งหมาย เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล กรมวิชาการ (2544 : 4) ระบุว่าหลักสูตรประกอบด้วยสาระสำคัญ 8 ประการ

1. หลักการ เป็นทิศทางหรือแนวทางที่จะบอกหรือนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2. จุดมุ่งหมายเป็นความต้องการของการจัดการศึกษา หรือ สังคม ที่จะให้ผู้เรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. โครงสร้าง เป็นส่วนที่กำหนดกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรซึ่งมีทั้งบังคับและส่วนที่ให้เลือกเรียนได้ตามถนัดและความสนใจ
4. จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นข้อกำหนดเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและทัศนคติในแต่ละรายวิชา
5. เนื้อหาของรายวิชา เป็นข้อกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ
6. สื่อการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผลเรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาวิชาได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
7. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมหรือ กำหนดวิธีสอนให้เกิดการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักทำ และรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ
8. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบนักเรียนว่ามีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีสิ่งใดควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรหรือไม่

พินัส หันนาคินทร์ (2542 : 1-11) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบห้าประการ คือ ความมุ่งหมายของหลักสูตร หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินหลักสูตรสอดคล้องกับสมิตรี คุณานุกร (2532 : 9) หลักสูตรมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความมุ่งหมายเนื้อหาและการนำหลักสูตรไปใช้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยพื้นฐานสี่ประการ คือ จุดมุ่งหมายเนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล องค์ประกอบแต่ละอย่างมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

1.4 หลักการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร มีความหมายใกล้เคียงกับการปรับปรุงหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนาหลักสูตร คือการพยายามวางโครงการ ที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือ หมายถึง ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียนคู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนงานวัดและประเมินผล การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การ อบรมครู ผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการบริหารและ การบริการหลักสูตร

อิลดา ทาบา (อ้างจาก อรสา ปราชญ์นคร. 2525 : 116) นักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความหมายของคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรได้ว่าการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทั้งระบบหรือเปลี่ยนทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะกระทบกระเทือนทางด้านความรู้และความรู้สึกร่วมกันของทุกฝ่าย

ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานแบบหลักสูตรเดิม

การพัฒนาหลักสูตร

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระเบียบแบบแผนตามลำดับขั้นตอน ต่อเนื่องกันไป เริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตร การวางจุดมุ่งหมายและการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ของ หลักสูตรตามลำดับ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญในการจัดหลักสูตร นักวิชาการและครูผู้สอน จำเป็นต้องร่วมมือกันพิจารณาอย่างรอบคอบและจัดการดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่จะขั้นต่อไป

2. การพัฒนาหลักสูตร จะต้องรวมไปถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้จัดสร้างขึ้นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าหลักสูตรอันเดิม ผู้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ อีก เช่น การประสานงานและการร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่กลุ่มนักวิชาการและนักการศึกษา

3. ในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงการฝึกอบรมครูประจำการ ให้เข้าใจในหลักสูตรใหม่ เนื้อหาวิชา ทักษะใหม่ ๆ ความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ ที่เด็กต้องเรียนรู้ครูต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน จึงสามารถดำเนินการตามหลักสูตรใหม่ เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุด มุ่งหมายที่วางไว้

4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงผลได้จากการพัฒนาจิตใจและเจตคติของนักเรียนคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ไปในทางที่ดี มีสุขนิสัยที่ดีสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ รวมทั้งสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี

5. เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตร เป็นงานที่ยุ้งยากและซับซ้อน จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือและประสานงานอย่างดี จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรทุก ๆ ด้าน รวมทั้งมีเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ในการดำเนินงานอย่างพร้อมเพรียงกันการจัดแบ่งหน้าที่ในการทำงานในแต่ละฝ่ายควรทำอย่างเหมาะสมตามความสามารถด้วย

6. ในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องเป็นผู้ดำเนินการที่ชำนาญและมี ความสามารถเป็นอย่างดี รู้จักการจัดและแบ่งงานอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาหลักสูตร ดำเนินไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ ได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จุดเน้นในการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามจุดมุ่งหมายได้นั้น มีจุดเน้นที่สำคัญคือ

1. ให้โอกาสท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
2. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกได้มากขึ้น ตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งด้านวิชาชีพ และความเป็นเลิศทางวิชาการ

3. การพัฒนาหลักสูตรระดับต่าง ๆ การเรียนการสอนจะดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูผู้สอน จะต้องรู้จักหลักการของ หลักสูตรและวิธีใช้ด้วย หลักสูตรแบ่งเป็นระดับต่าง ๆ คือ (อรสา ปราชญ์นคร. 2525 : 121)

- 3.1 หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท
- 3.2 หลักสูตรระดับท้องถิ่น
- 3.3 หลักสูตรระดับห้องเรียน

หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บทเป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้าง ๆ และ บรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศจะต้องเรียนรู้เหมือนกัน และเสริมสร้างความเป็น เอกลักษณ์ของชาติ เช่น ภาษาไทย เป็นภาษาประจำชาติและเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยทั้งยังเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เพื่อความสำเร็จในชีวิต

หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาใช้ โดยพิจารณาถึงลักษณะ ของท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อเน้นให้เหมาะกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่น และลักษณะของ ผู้เรียนเป็นการเรียนที่นำไปสู่ชีวิตจริง

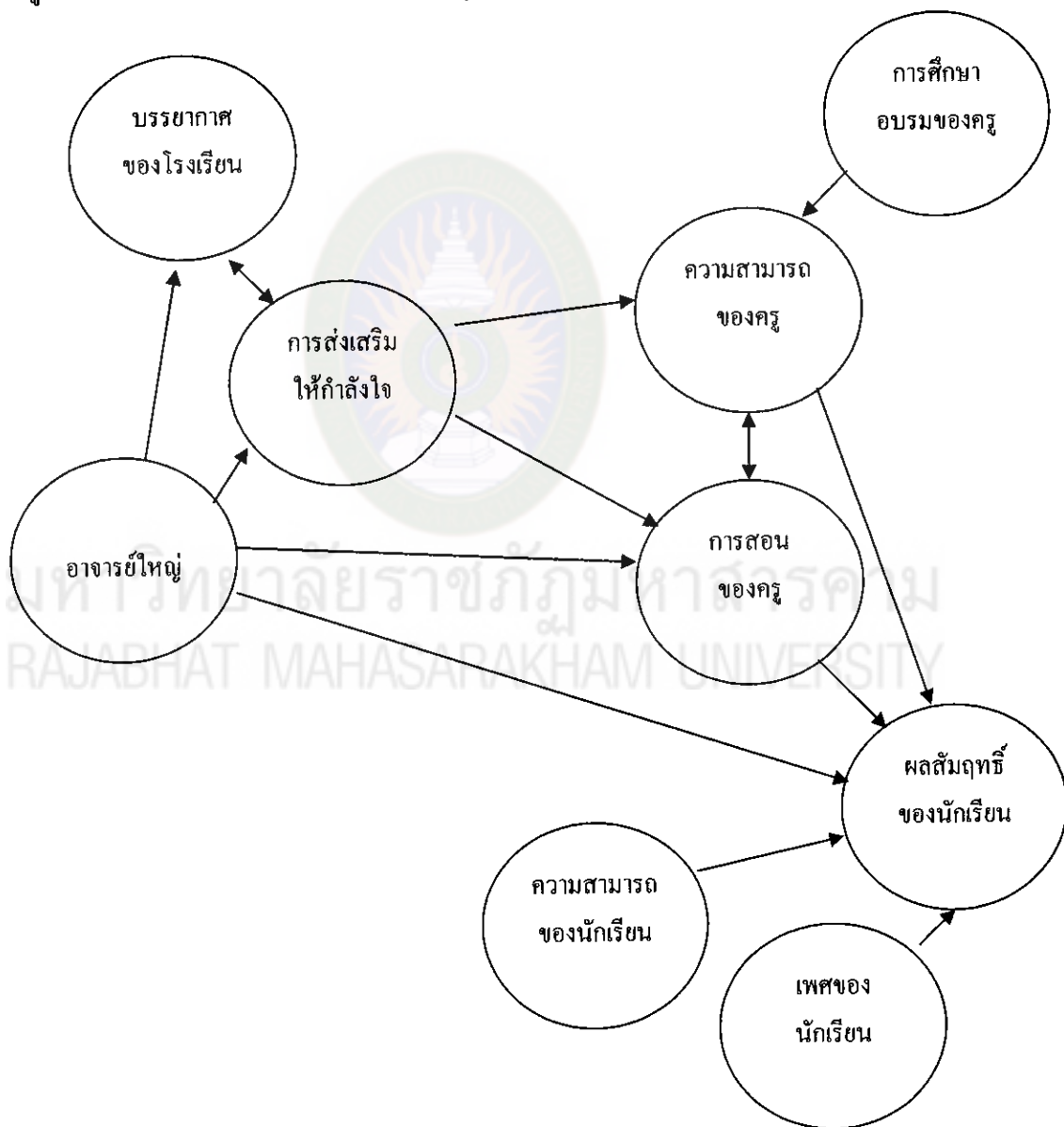
หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นสิ่งที่ครูนำเอกหลักสูตรระดับชาติและระดับท้องถิ่นมา ปรับใช้ให้เหมาะสมและให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ฉะนั้นการพัฒนา หลักสูตรจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของ การสอนของครู

1.5 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรที่จะเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อยแล้วก็คือเมื่อ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียน การสอนและการประเมินผล มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันทุกจุด ตามความเป็นจริงแล้วกว่าที่จะได้

หลักสูตรที่สมบูรณ์ตามหลักนี้แล้วต้องผ่านการทดลองในลักษณะเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มใหญ่ ตรวจสอบอีกหลายขั้นตอน และในที่สุดก็จะมาถึงขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาหลักสูตร คือ การประกาศใช้หลักสูตร หรือการนำหลักสูตรไปใช้นั่นเอง มักจะมีคำถามที่เราเคยได้ยินได้ฟังอยู่เสมอก็คือแม้เราจะมีหลักสูตรดีแสนดีแต่ถ้านำหลักสูตรไปใช้อย่างไม่ถูกต้องแล้ว สิ่งที่ต้องพิจารณาหรือคำนึงถึงในการนำหลักสูตรไปใช้ก็คือ ใครมีส่วนเกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ บุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่สุดก็คือ ครู ในฐานะผู้นำหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนนอกจากครูแล้วมีใครอีกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ขอให้คุณดูในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงสมการทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

คงจะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็น จุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร ตามแผนภูมิดังกล่าว แสดงให้เห็นอิทธิพลของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์สัมมนาทางคณิตศาสตร์ (Conran and Beauchams, 1975 P. 394) ซึ่งพอสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ ได้ดังนี้ เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรงแล้ว ความสามารถที่มีตัวนักเรียน เพื่อนนักเรียน อาจารย์ใหญ่และการสอนของครู จะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก และถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปอีก ประสิทธิภาพการสอนของครูจะดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับตัวอาจารย์ใหญ่ การส่งเสริมให้กำลังใจแก่ครู ทัศนคติในอาชีพของครู ทัศนคติในการประกอบอาชีพของครูขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวครู ฐานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และสังคมของครู และการฝึกหัดอบรมจากสถาบันการฝึกหัดครู และท้ายที่สุด การส่งเสริมให้กำลังใจให้แก่นครุนั้นจะขึ้นอยู่กับเพื่อน ๆ ครู บรรยากาศของโรงเรียน ซึ่งครูใหญ่ก็เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับโรงเรียน โดยสรุปแล้วสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่สำคัญ ๆ นั้น มี 3 ประการใหญ่ ๆ คือ การฝึกหัดครูหรือการเตรียมครู ประการหนึ่ง อาจารย์ใหญ่ประการหนึ่ง และประการที่สำคัญที่สุด ก็คือตัวครู หรือการสอนของครู หรืออีกนัยหนึ่ง การนำหลักสูตรไปใช้จะมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ คือ การเตรียมครู บทบาทของผู้บริหารหรืออาจารย์ใหญ่ และการสอนของครู

2. การบริหารหลักสูตร (Administration of the Curriculum System)

พัฒนา เหล่าวิศาลสุวรรณ (2534 : 161) การบริหารหลักสูตร เป็นกิจกรรมหนึ่งในการบริหารงานด้านวิชาการ และเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรจากหลายฝ่ายช่วยกัน เพื่อที่จะทำให้กิจกรรมการใช้หลักสูตรในโรงเรียนประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร กิจกรรมที่ถือว่าเป็นงานบริหารหลักสูตร มีดังนี้คือ การจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลากร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 43) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรหมายถึง กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมการหลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตร

นพพงษ์ บุญจิตราวุธ (2534 : 102-104) กล่าวว่าไว้ว่าการบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการ โดยมีเครื่องมือคือหลักสูตรเป็น

เครื่องมืออย่างหนึ่งของ โรงเรียนอันที่จะเตรียมเด็กหรือเยาวชน ให้เกิดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ที่ดีในการดำเนินและดำรงชีวิตในสังคมของตนได้อย่างถูกต้องและเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 25-26) ได้กำหนดตัวบ่งชี้การบริหารหลักสูตรไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนงานทั่วไป

1.1 มีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของนักเรียนและความพร้อมของโรงเรียน

1.2 มีหลักฐานแสดงการให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนของโรงเรียน

1.3 มีแผนงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน

1.4 มีแผนประชุมชี้แจงให้บุคลากรทั้งโรงเรียนรับทราบแผนงานของโรงเรียน

2. การจัดแผนงานด้านวิชาการ

2.1 มีงานเลือก / รายวิชาเลือกหลากหลาย สนองความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

2.2 มีงานเลือก/รายวิชาเลือกหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2.3 มีการจัดทำงานเลือก/รายวิชาท้องถิ่น

2.4 มีการจัดกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตรที่หลากหลายและสนองความต้องการของท้องถิ่น

2.5 มีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและเห็นประโยชน์ของการแนะแนว

2.6 มีกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้บุคลากรทุกฝ่ายร่วมมือกันในการจัดสอนซ่อมเสริม

2.7 มีการกระตุ้นให้ใช้กระบวนการเรียนการสอน ตามแนวที่ดำเนินการของหลักสูตร

2.8 มีแผน / โครงการช่วยครูในการจัดหา/จัดทำและการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านวิชาการให้ครูอย่างเหมาะสม

2.9 มีแผน/โครงการ/งานส่งเสริมให้มีการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ตามจุดประสงค์และเพียงพอกับความต้องการของครู

2.10 มีกิจกรรม/หลักฐาน/รายงานที่แสดงว่าครูร่วมกันพิจารณาและแก้ปัญหา การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

2.11 มีหลักฐานแสดงว่ามีระบบควบคุมการจัดทำทะเบียนเอกสารหลักฐาน
แสดงผลการเรียนให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน

3. การดำเนินการตามแผน

3.1 มีการกำหนดการรายงานผลการดำเนินงาน / โครงการ / กิจกรรมต่าง ๆ ตาม
ที่กำหนดไว้ในแผน

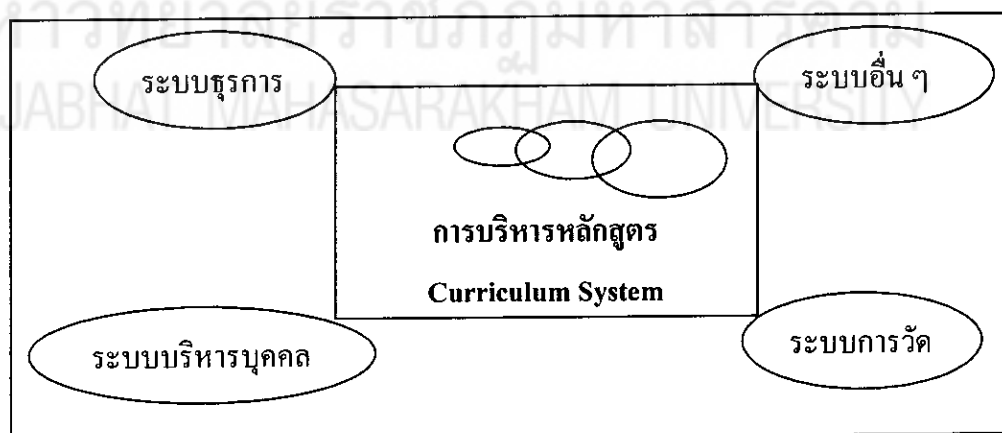
3.2 มีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะ

3.3 มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านวิชาการและด้านส่งเสริมขวัญกำลังใจ

3.4 มีการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อช่วยในการจัดการเรียนการสอน

สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 157-159) กล่าวไว้ว่าในการบริหารหลักสูตรนั้น ผู้ที่ทำ
หน้าที่ส่วนใหญ่ในโรงเรียนได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าฝ่าย
วิชาการและหัวหน้าสายวิชา บุคคลเหล่านี้จะทำงานร่วมกันกับครู โดยการทำงานร่วมกัน
กระตุ้นช่วยเหลือ แนะนำให้กำลังใจ ควบคุม ดูแล สนับสนุน ประสานงานให้ครูทำงานร่วมกัน
อย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอน

การบริหารหลักสูตรจะได้ผลเพียงใดนั้นจะต้องมีองค์ประกอบอื่นที่ช่วยสนับสนุนให้
เป็นระบบขึ้นมา เช่น ระบบการวัดผล ระบบบริหารบุคคล ระบบธุรการและระบบอื่น ๆ ดัง
แผนภูมิ

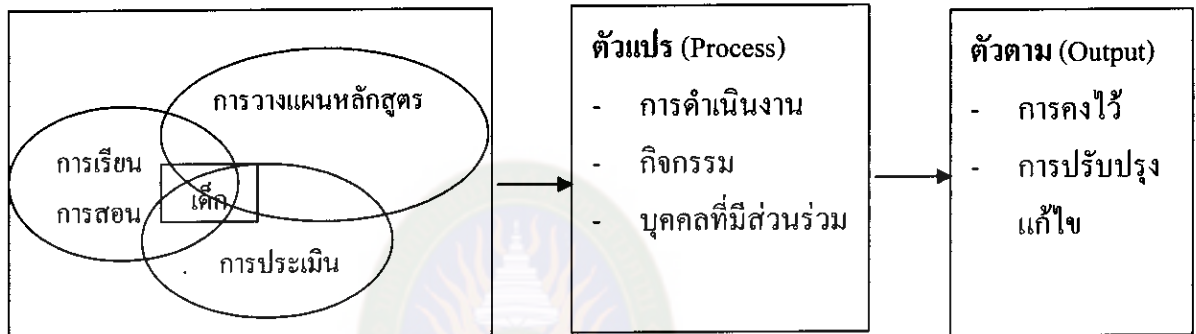
แผนภูมิที่ 3 การมองหลักสูตรอย่างมีระบบ

ที่มา : สันต์ ธรรมบำรุง (2527 : 157)

การบริหารหลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

1. การวางแผนหลักสูตร
2. การนำหลักสูตรไปใช้
3. การประเมินผลหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรในแง่ของระบบ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ตัวป้อน ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 4 การบริหารหลักสูตรในแง่ของระบบ

จากแผนภูมิที่ 4 นี้แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นระบบและเป็นขั้นตอน ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน คือ

ขั้นที่ 1 ตัวป้อน (Input) ที่ป้อนเข้าไปมี 3 ส่วน

- 1.1 การวางแผนหลักสูตร
- 1.2 การเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 1.3 การประเมินหลักสูตร

องค์ประกอบ 3 ส่วนแรก จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนหรือเด็กเป็นศูนย์กลาง

ขั้นที่ 2 กระบวนการหรือตัวแปร (Process) มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

- 2.1 การดำเนินงาน
- 2.2 กิจกรรม
- 2.3 บุคคลที่มีส่วนร่วมในหลักสูตร

ขั้นตอนที่สองนี้เป็นการนำหลักสูตรออกไปปฏิบัติและขยายขั้นที่หนึ่งให้สมบูรณ์

ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ผลผลิตหรือตัวตาม (Output) ผลของหลักสูตรจะออกมาใน 2 รูปแบบ

3.1 รูปแบบที่พึงประสงค์ที่เป็นส่วนดีของหลักสูตร เช่น ความมุ่งหมาย สอดคล้องกับเนื้อหาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เป็นต้น ในส่วนนี้จะต้องคงไว้ในหลักสูตร

3.2 รูปแบบที่ไม่พึงประสงค์ จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ ให้เหมาะสมต่อไป ในการบริหารหลักสูตรหรือการบริหารด้านวิชาการ นอกจากจะเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้แล้วยังเป็นการบริหารงานด้านอื่น ๆ ที่ส่วนช่วยส่งเสริมงานด้านวิชาการ ที่นอกเหนือจากประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน แบบเรียน คู่มือครู และยังเกี่ยวข้องกับการจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าชั้น การจัดนักเรียนเข้าชั้น การจัดตารางสอน ซึ่งงานเหล่านี้เกี่ยวข้องโดยตรงและสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพซึ่งถือว่าเป็นการบริหารหลักสูตร บุคคลที่ทำให้การบริหารหลักสูตรประสบผลสำเร็จในระดับโรงเรียนได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชนการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น

3. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

3.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความ เป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอ ภาพและ เท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผล การเรียนรู้และประสบการณ์

3.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทยมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนรักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญหาและทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดีมีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทยเป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
7. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1) ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1	ชั้นประถมศึกษาปีที่	1-3
ช่วงชั้นที่ 2	ชั้นประถมศึกษาปีที่	4-6
ช่วงชั้นที่ 3	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	1-3
ช่วงชั้นที่ 4	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่	4-6

2) สารการเรียนรู้

กำหนดสารการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสารการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วม และปฏิบัติกิจกรรม ที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตาม ความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่ง ที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มี ศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบ วินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็น ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของการทำ ประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและ วิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ

3.1 กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตาม ความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคน ต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาดนเองสู่โลกอาชีพและ การมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดและผู้นำเพื่อประโยชน์เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นนั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบ ในแต่ละช่วงชั้นคือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะ มาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้นสำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้น ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้สถานศึกษา พัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมงโดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
งานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม.	ไม่น้อยกว่าปี ละ 1,200 ชม.

แผนภูมิที่ 5 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.4 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการศึกษาทุกรูปแบบทั้งในระบบนอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนในสถานศึกษา นั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องยึดโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงสภาพปัญหาความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่มในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และ ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และ จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วยสำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

3.5 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปีทั้งการจัดเวลาเรียนในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มและรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมรวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม ช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 มีเวลาเรียนประมาณวันละ 4 – 5 ชั่วโมง ช่วงชั้นที่ 3 มีเวลาเรียน ประมาณวันละ 5 – 6 ชั่วโมง และช่วงชั้นที่ 4 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาคโดยคือนักของรายวิชาเป็นหน่วยกิต

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ มี 8 กลุ่มวิชา 41 สาระการเรียนรู้ 76 มาตรฐาน

การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม ฉะนั้นสถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วย

การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลายเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำ

กระบวนการ การจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ชีตผู้เรียนเป็นสำคัญ

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่อง สิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทางโดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้เน้นเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องวันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับวันสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้จัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4. การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการการสอนเป็นทีมเรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครู ผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา และเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติ ร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัด และประเมินทั้งในระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติตลอดจนการ ประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและนอกสถานศึกษา

เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียน สามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาภาคบังคับ และ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่า จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการให้ผู้สอนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการ เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนว ปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือ ปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจาก การวัดและประเมินผล ทั้งในระดับชั้นเรียนและสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและ ระดับชาติตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของ ผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้น เรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรมและ ค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการ

วัดและประเมินผลจึงใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลจากโครงการหรือเพิ่มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินผลการเรียนที่สำคัญ คือตัวผู้เรียน ผู้สอนและผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการและการค้นหาเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มสามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเอง ได้ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้น ไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินผลการศึกษาระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพของการจัดการศึกษาแต่ละแห่ง

4. หลักสูตรสถานศึกษา

4.1 ความหมาย

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง โดยยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นหลักนั้น

คือหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษา จึงประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผน เพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะ พัฒนาให้ ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุด ของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุขตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กำหนดไว้

4.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลมีโอกา สใช้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็นสร้างเชื่อมั่นและให้กำลังใจในการเรียนรู้และเป็นบุคคลที่สามารถเรียนรู้ได้ ตลอดเวลา

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรมสังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม สถานศึกษาต้องพัฒนา หลักคุณธรรมและความอิสระของ ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจ แบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนา สังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตน ดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนา ที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง

และเพิ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

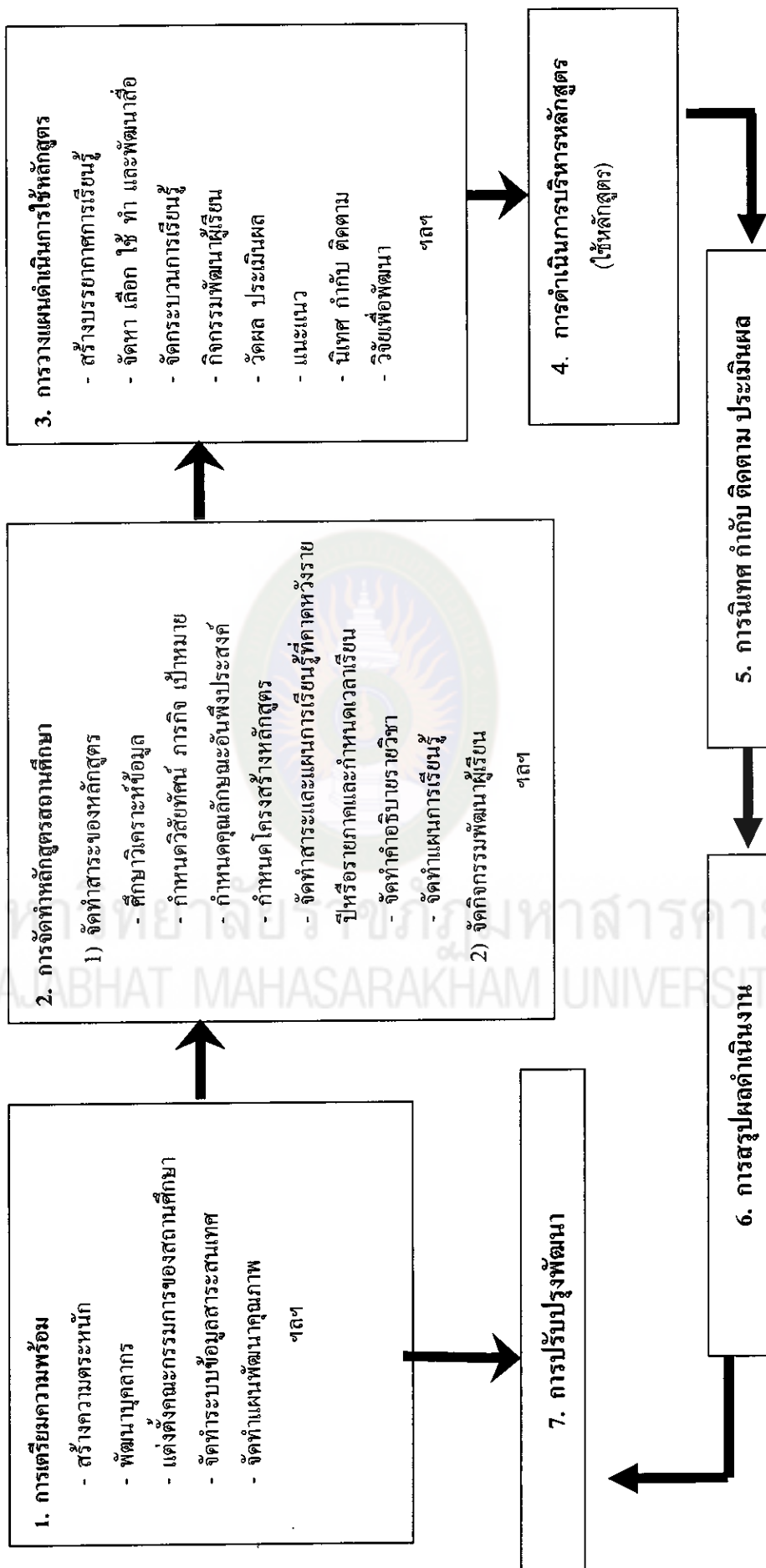
หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากข้อมูลสารสนเทศ ด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาและชุมชน สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการระดมทรัพยากรทั้งของสถานศึกษาและชุมชนมาใช้อย่างคุ้มค่าเต็มตามศักยภาพ

บทบาทของหลักสูตรสถานศึกษามีหลายประการ คือ

1. เป็นข้อกำหนดที่ทุกคนในสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาให้สอดคล้องกับความถนัด และความสนใจ และความต้องการของ ผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. เป็นเอกสารที่บุคคลภายนอกหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีไว้ใช้ประโยชน์ในกรณีที่ต้องการศึกษาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

บทบาทสำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง ที่เรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารและครูต้องทำหน้าที่เป็นผู้พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงการสร้างการใช้และปรับปรุงหลักสูตร โดยยึดกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เป็นหลัก นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน เมื่อสถานศึกษา สร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 6 การบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

ที่มา : คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

- ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม
- ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร
- ภารกิจที่ 4 ดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)
- ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล
- ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน
- ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นที่ ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

- (1) สำรวจสภาพปัจจุบันของบุคลากร โดยอาจจะจัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (2) จัดทำเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (3) ประชุมชี้แจง/ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (4) ศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย สื่อ เอกสารหรือศึกษาจาก โรงเรียนนาร่อง เครือข่ายหรือแกนนำ

1.2 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

- (1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเอกสารประกอบหลักสูตร
- (2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบุคลากร
- (3) จัดอบรม สัมมนาหรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร
- (4) สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้

1.3 ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการการบริหารหลักสูตร

สถานศึกษาและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และกรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น

แนวทางการดำเนินการ

- (1) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา
- (2) แต่งตั้งคณะกรรมการระดับกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

(1) รวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น

- (2) นำข้อมูลต่างๆ มาจัดทำให้เป็นระบบ

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินการ

(1) กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎและระเบียบต่างๆ

(2) จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เป็นแบบแผนแม่บทการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.6 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน หน่วยงาน องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้ รับทราบและขอความร่วมมือ

แนวทางการดำเนินการ

จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น หอกระจายข่าว ป้ายนิเทศ แผ่นพับ จดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โหมเพจ อินเทอร์เน็ตด่าบล สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชน

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

- 2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย ของการจัดการศึกษาของ
สถานศึกษา
- 2.3 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.4 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วน
เวลาเรียน
- 2.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค
- 2.6 จัดทำคำอธิบายรายวิชา
- 2.7 จัดทำหน่วยการเรียนรู้
- 2.8 กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.9 กำหนดสื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้
- 2.10 บริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร
ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

- 3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 3.2 จัดหา เลือก ใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
- 3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้
- 3.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 3.5 แนะนำ
- 3.6 วิจัยเพื่อพัฒนา
- 3.7 นิเทศ กำกับ ติดตาม

แนวทางการดำเนินการ

3.1 การบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้บริหารควรให้ความสนใจกับครูให้พัฒนาตนเองและวางแผนดำเนินการ
ร่วมกันในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด
การใช้แหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย การใช้สื่อ การเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การสร้าง
บรรยากาศการเรียนรู้ การสอนซ่อมเสริม การวิจัยเพื่อพัฒนา

3.2 การบริหารจัดการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

- ร่วมกันวางแผนให้ครูทุกคนสามารถดำเนินการแนะนำผู้เรียน ทั้งใน
ด้านการศึกษาต่ออาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ให้กับผู้เรียน หรืออาจจัดตั้งศูนย์ แนะนำ

ของสถานศึกษา

- ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองจุดเน้นของสถานศึกษาในลักษณะการจัดกิจกรรมต่อไปนี้ได้แก่

ก. บริการฝึกงานที่เป็นประโยชน์ เช่น บริการแนะแนว ชุมชนสหกรณ์ ห้องสมุด คอมพิวเตอร์

ข. จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ รักษาดินแดน

ค. สนับสนุนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ชุมนุมวรรณศิลป์ ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมคณิตศาสตร์ ชุมนุมวิทยาศาสตร์

ง. สนองความสนใจและความสามารถของผู้เรียน เช่น ชุมนุมกีฬา ชุมนุมดนตรี ชุมนุมไต่वाที ชุมนุมเกษตร ชุมนุมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมนุมแนะแนว

3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- ระดมทรัพยากรมาใช้ให้คุ้มค่า
- จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ในและนอกสถานศึกษา
- มีสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- ส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อพัฒนา
- นิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร

ดำเนินการใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามภารกิจที่ 2 และภารกิจที่ 3 ซึ่งสถานศึกษาได้กำหนดไว้

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

5.1 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายในสถานศึกษา

5.2 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานวิชาการภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา/ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

7.2 สถานศึกษานำผลการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและ ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวทางการจัดทำหลักสูตร

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา เพื่อระดมความคิด ประสานความร่วมมือในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติของการศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีข้อควรคำนึง 2 ประการ คือ

1. หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นกรอบสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับสถานศึกษาทั่วประเทศ ส่วนสำคัญที่ต้องเรียน คือ มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวเป็นคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนทั้งประเทศหลังจากที่จบการศึกษา แต่ละช่วงชั้น หรือจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ ซึ่งจะเป็นส่วนที่เพิ่มเติมจากข้อ 1 หลักสูตรจะต้องตอบสนองต่อความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคลเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาถึงขีดสูงสุด

สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรของตนเองได้อย่างอิสระ โดยยึดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา มีความถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น และมีความเป็นไปได้

ก่อนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น

1. การสร้างความตระหนักให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับ

2. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร การใช้หลักสูตรและ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. การแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาคณะต่าง ๆ ตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการและตามความจำเป็นของสถานศึกษา

4. การจัดทำระบบสารสนเทศใช้ในการจัดการศึกษา

5. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

ฯลฯ

กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

มีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางการจัดทำ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา
3. การจัดทำสาระของหลักสูตร
4. การออกแบบการเรียนรู้
5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและการประเมินผล และเอกสารหลักฐาน การศึกษา

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน

8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคม โดยรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชนร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่ง หรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษาพร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการ และติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา

เพื่อการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมตามหลักสูตรสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษามีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

วิสัยทัศน์

เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์ เป็นความคิดไปข้างหน้า มีเอกลักษณ์

สามารถสร้างศรัทธา และจุดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด

ภารกิจ

แสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป

เป้าหมาย

กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นอกจากนั้น สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้วยคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นสามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียนเพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี หรือรายภาค

2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการเรียนรู้ และเวลาเรียนอย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1. สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชา หน่วยการเรียนรู้ครบ 8 กลุ่มสาระรายปีหรือ รายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่น
2. มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน
3. เวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปีหรือ รายภาค

3. การจัดทำสาระของหลักสูตร

3.1 การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน และคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1) และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับการเรียนรู้อย่างรายปีหรือรายภาค ดังนี้

- ช่วงชั้น ป.1-3 ป. 4-6 และม. 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดคาบเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้
- ช่วงชั้น ม. 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค และกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาคสำหรับช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สำหรับสาระการเรียนรู้ที่จัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้ สถานศึกษากำหนดได้ ตามความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี รายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดตามข้อ 1) 2) และ 3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาโดยให้ประกอบด้วยชื่อรายวิชาจำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ ซึ่งสามารถเขียนคำอธิบายรายวิชาได้หลายรูปแบบเช่น

รูปแบบที่ 1 เขียนเป็นความเรียงเสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน

รูปแบบที่ 2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วนประกอบด้วย
 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง : เขียนเป็นความเรียงสรุปภาพรวมของ ผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน
 สาระการเรียนรู้ : เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหา

รูปแบบที่ 3 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- ขอบข่ายกิจกรรมที่กำหนดกว้าง ๆ สอดคล้องกับผลการเรียนรู้
 ของรายวิชา

- ขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของรายวิชา
- ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้าง ๆ

รูปแบบที่ 4 เขียนเป็นความเรียง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ

- จุดประสงค์ของรายวิชาที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายวิชา
- ขอบข่ายสาระการเรียนรู้
- กิจกรรมการเรียนรู้
- วิธีการวัดและประเมินผล

รูปแบบที่ 5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

ผลการเรียนรู้ : เขียนได้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อ ๆ โดยไม่แยกด้าน
 สาระการเรียนรู้เขียนเป็นข้อ ๆ

สำหรับคำอธิบายรายวิชามีแนวทางการกำหนดนี้ ซึ่งรายวิชาของสาระการเรียนรู้ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น ๆ

3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

3.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาคแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

สุพิศม์ สมศรี (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ สภาพการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีข้อสังเกตว่า ด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับแรกคือ การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติเป็นอันดับสุดท้ายคือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชาปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกือบทุกด้านมีปัญหา ยกเว้นด้านการจัดการ ที่มีปัญหามากเป็น อันดับแรก คือ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และอาคารสถานที่ ส่วนด้านที่มีปัญหาอันดับสุดท้ายคือ ด้านการจัดการข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะมากที่สุดในแต่ละด้านดังนี้ ควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้ามีส่วนร่วมสัมมนาเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอควรส่งเสริมให้นำวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ลดขั้นตอนการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ควรมีการจัดสัมมนาให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับการใช้และการพัฒนาหลักสูตร

ลินจง สุตประเสริฐ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่าผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ตามขนาดของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการดำเนินการมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน

รัชชัย นาจำปา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ครูขาดความรู้และทักษะการพัฒนาหลักสูตร เทคนิคและวิธีวัดผลแนวใหม่ ครูไม่สอนตามแผนการสอน และมีภาระงานมาก

ถาวร จำปา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการดำเนินงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน มีปัญหาในระดับปานกลาง ยกเว้นโรงเรียนขนาดเล็กด้านครูและบุคลากรทางการศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับมาก

อำนาจ ไลออน (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้า ระดับการดำเนินงานสารสนเทศในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโดยรวมและจำแนกตามขนาดโรงเรียน มีการดำเนินงานสารสนเทศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ยกเว้นผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก มีการดำเนินงานสารสนเทศด้านการนำเสนอผลงานสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง และมีรายชื่อที่ดำเนินการอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ แต่งตั้งบุคลากรรับผิดชอบงานสารสนเทศ จัดทำสิ่งพิมพ์ที่บันทึกข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนและสื่อความในรูปของหนังสือ วารสาร จุลสารฯ รายงาน กำหนดบุคลากรรับผิดชอบในการสำรวจหรือรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำสารสนเทศ การรวบรวมข้อมูลที่ทำเป็นเพื่อใช้ในการประกอบการบริหารหรือตัดสินใจ และจัดทำข้อมูลเพื่อให้เป็นสารสนเทศที่พร้อมจะใช้ประโยชน์ได้ และผู้บริหารในโรงเรียนขนาดต่างกันมีการดำเนินงานสารสนเทศ โดยภาพรวมและรายด้าน 3 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีการดำเนินงานด้านการจัดระบบสารสนเทศ และด้านการนำเสนอสารสนเทศ มากกว่าผู้บริหารในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชาติชาย กิ่งมิ่งแอ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานสารสนเทศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียน ข้าราชการครูในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีความเห็นต่อแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานสารสนเทศ ดังนี้

โรงเรียนขนาดเล็ก มีความเห็นว่าแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานสารสนเทศ โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อยคือ ด้านจัดระบบสารสนเทศ ด้านการนำไปใช้บริหารจัดการและวางแผน ด้านเนื้อหาและคุณภาพด้านการพัฒนางานสารสนเทศ และด้านการนำเสนอผลงานสารสนเทศ

โรงเรียนขนาดกลาง มีความเห็นว่า แนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานสารสนเทศ โดยภาพรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านการจัดระบบสารสนเทศ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการนำไปใช้ในบริหารจัดการ และวางแผนด้านการพัฒนางานสารสนเทศ และด้านเนื้อหาและคุณภาพโรงเรียนขนาดใหญ่ มีความเห็นว่าแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานสารสนเทศโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านจัดระบบสารสนเทศ และด้านการนำไปใช้ในบริหารจัดการและวางแผนอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านการพัฒนาสารสนเทศ ด้านเนื้อหาและคุณภาพ และด้านการนำเสนอผลงานสารสนเทศ

สุวรรณ มานิตย์ศิริกุล (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ตามทัศนะของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีการดำเนินงานแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินการแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีปัญหาการดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า โรงเรียนขนาดกลางมีปัญหาการดำเนินงาน แตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุรวดี ไวอ่อนศรี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดมีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้บริหารสถานศึกษากับครูสายผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2544 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มากกว่าครูสายผู้สอน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสายผู้สอนได้ให้ข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็น คือ การพัฒนาศักยภาพครูทางด้านวิชาการ การนิเทศติดตามและประเมินผล และการบริหารงานบุคคล

3.1 การพัฒนาศักยภาพของครูทางด้านวิชาการ การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่าง ต่อเนื่อง ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นนั้น ควรใช้รูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเน้น การจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงการเรียนรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติการเรียนรู้จากสภาพจริง การเรียนรู้แบบบูรณาการ

3.2 การนิเทศติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนรู้ของผู้เรียนข้อมูลทางการเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้เต็มตาม ศักยภาพ การวัดและประเมินผลระดับโรงเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญของการประเมินระดับชั้นเรียน คือทราบว่าคุณผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ การวัดและประเมินผลจึงใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.3 การบริหารงานบุคคล
การบริหารงานบุคคล คือ การบริหารบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งหมายถึง ครู เจ้าหน้าที่ คณงานและภารโรง เพื่อให้เกิดความร่วมมือทุกฝ่าย

การปกครองและแนะแนวนักเรียน หรือการบริหารกิจการ
นักเรียนตลอดจนติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน

สมพงษ์ วงศ์อำมาตย์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา พ.ศ. 2544 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโดยภาพรวม อยู่ที่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายการกิจ พบว่า ภารกิจเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนอีก 4 ภารกิจ คือ ภารกิจจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ภารกิจวางแผนการบริหารหลักสูตร ภารกิจดำเนินการบริหารหลักสูตร และภารกิจนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ระดับการปฏิบัติ ปานกลาง

ปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายการกิจ พบว่า การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาและการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนอีก 3 รายการ คือ การจัดทำและพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการบริหารหลักสูตร และการดำเนินการบริหารหลักสูตร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อดูตามรายการกิจ ก็มีความแตกต่างทุกภารกิจ การเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโดยภาพรวมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อดูตามรายการกิจก็มีความแตกต่างทุกภารกิจ

สวัสดิ์ นานองสี (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า 1. การดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็กและ โรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้ง โดยรวมและรายด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ระหว่างผู้บริหาร กับครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารมี ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาสูงกว่าครูผู้สอนทั้ง โดยรวมและรายด้าน 3. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยโรงเรียนขนาดเล็กมี ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาดำกว่า โรงเรียน ขนาดใหญ่ทั้ง โดยรวมและรายด้าน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คาริสัน (Carisaon. 1992 : Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการของครูในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่ต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน โดยการร่วมมือกับบุคลากร ชุมชนและนักเรียนด้านธุรการ ครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดเมื่อพวกเขามีส่วนร่วมมากที่สุด เมื่อพวกเขาเข้าใจชัดเจนมีความชำนาญ ไม่มีความแตกต่างด้านขนาดของโรงเรียนและจำนวนผู้ต้องการเข้ามา มีส่วนร่วม สามารถให้ข้อชี้แนะได้ว่าผู้บริหารต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่จำเป็น ความชำนาญของครูและสนับสนุนการตัดสินใจของครู เมื่อครูมีส่วนร่วมในการ

ตัดสินใจผู้บริหารควรแนะนำให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรและการสอนและผลงานจะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของครู ผู้บริหารควรจะขอความเห็นจากครูทั้งทางข้อมูล ความคิดและคำแนะนำเพื่อนำเสนอต่อชุมชน ผู้บริหารส่วนใหญ่ควรขอข้อมูลจากครู เพื่อให้เกิดผลต่อนักเรียนและการทำงาน ถ้าผู้บริหารต้องการให้ครูเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครู ได้รับการฝึกอบรมอยู่เสมอ ๆ ครูต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ต้องการแสดงความคิดเห็นแต่ไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ

โดมูซิโอ (วิมล ณ พัทลุง, 2540 : 32 ; อ้างอิงจาก Dimuzio - A) ได้ศึกษาจากขนาดของโรงเรียนบรรยากาศในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในมลรัฐนิวยอร์ก พบว่า ขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โดยนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการอ่านและคณิตศาสตร์ต่ำกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Wang (1992 : Abstract) ได้ศึกษาแนวคิดและความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 6 กลุ่ม ที่มีสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญต่อการมีส่วนร่วมการตัดสินใจด้านการศึกษาในประเทศไต้หวัน ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษาไม่เป็นเพียงความรับผิดชอบของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่ายซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้บริหาร โรงเรียน และความต้องการของชุมชน ซึ่งจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษา อันจะมีผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษา

Mukoboto (1982 : Abstract) ได้ศึกษารูปแบบการวางแผนหลักสูตรในประเทศแซมเบีย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และผลกระทบในบางด้านของระบบการจัดการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทที่กำหนดโดยรัฐบาล ไม่สอดคล้องกับบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ในทางปฏิบัติในการออกแบบหลักสูตร
2. กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในการสำรวจ ต้องการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรในทุกระดับการศึกษา
3. กลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นว่า ครูและผู้นำการศึกษาควรจะได้รับผิดชอบในการสร้างหลักสูตร และการตัดสินใจเลือกใช้หลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากผู้เรียนและชุมชน

ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการต่าง ๆ จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการปฏิรูปการศึกษา

Merrill (1992 : Abstract) ได้ศึกษาปัจจัยด้านองค์กรและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปหลักสูตร กรณีศึกษาในการปรับปรุงโรงเรียนในเขตอำเภอพบว่าในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา หลักสูตรจะต้องคำนึงถึงปัจจัยองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

1. ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ
2. ลักษณะของเขตพื้นที่โรงเรียน
3. ปัจจัยในระดับโรงเรียน
4. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน

และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โรงเรียนชานเมืองอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประวัติชุมชน ลักษณะชุมชน การเมือง ประสิทธิภาพของครูการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และวัฒนธรรมของโรงเรียน

Hega (1992 : Abstract) ได้ศึกษาความพร้อมเพียงในการให้ความร่วมมือ ในการศึกษาของ สวิสส์ การเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับภูมิภาค และการประสานความร่วมมือ ด้านนโยบาย นโยบายด้านการศึกษาพบว่า นโยบายการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกันและมีลักษณะเด่น เฉพาะสำคัญ 2 ประการ

1. นโยบายจะต้องสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐระดับประเทศ
2. มีทั้งการกระจายอำนาจและรวมอำนาจขึ้นอยู่กับประชาชนและชุมชน

อิงลิช และสเตฟฟี (สายสวาสดี วิไลกุล . 2537 : 69 ; อ้างอิงมาจาก English and Steffy. 7983 : 29 – 32) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างการสร้างหรือการออกแบบหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า การวางแผนออกแบบการสร้างหลักสูตรกับการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีความแตกต่างกัน การสร้างหลักสูตรเป็นการทำให้การเรียน ส่วนการนำหลักสูตรไปใช้นั้น จะต้องสัมพันธ์กับการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

Gwaizda (1988 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่องสิ่งที่เข้าใจว่า มีอิทธิพลต่อหลักสูตรของโรงเรียนในรัฐ โอไฮโอ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลและองค์ประกอบอื่น ๆ

ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดรายวิชาจุดประสงค์และวิธีการของหลักสูตรใน
โรงเรียนรัฐ โอไฮโอ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาด้านอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า

- 1.ในการตัดสินใจด้านเนื้อหาสาระ ต้องคำนึงถึงมาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนด
รวมทั้งหน่วยงานกลางและคณะกรรมการการศึกษาของท้องถิ่น
- 2.คณะกรรมการ หลักสูตร แบบเรียน และผู้เรียน มีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบ
และวิธีการสอน
- 3.รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนให้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นเลือกของครู
ตามทักษะ ความสามารถของครูและวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ไม่มีบุคคลใดหรือกลุ่มใด เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการตัดสินใจ
ด้านหลักสูตร ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีผู้กำกับดูแลด้านหลักสูตร โดยเฉพาะ
รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลายต้องตระหนักในภาระรับผิดชอบต่อการส่งเสริมสนับสนุน
ร่วมกันด้วย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ขนาด
ของโรงเรียนที่แตกต่างกันเป็นสถานภาพที่ทำให้การดำเนินการบริหารหลักสูตรและปัญหา
ในการบริหารหลักสูตรมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้นำเอาขนาดของโรงเรียนมาเป็นตัวแปร
ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้